

LY I LINGVISTIKA – sociolingvistikos atšaka, analizuojanti vyr ir moter šnekos aktus j raiškos ir pokalbio strukt ros aspektais. Jos atsiradimas sietinas, viena vertus, su lingvistikos mokslo pl tote, antra vertus, su feminizmo atsiradimu. Sociolingvistai, nagrin dami šnekos aktus pagal vairius socialinius pj vius prival jo atkreipti d mes skirting ly i šnekos akt ypatumus. Feministinis jud jimas išsk l id j apie paiose kalbose slypin ius skirtingus poži rius vyrus ir moteris (žodynuose, gramatikose kaip pirmosios teikiamos vyriškosios gimin s formos, o moteriškosios gimin s formos laikomos antrin mis, joms skiriama žym t j nari vieta).

Lietuvi lingvistikoje vartojami vair s terminai tam pa iam reiškiniui apibr žti. Džežulskien (1994) r m si sociologija ir teik *gimin s* termin , apibr žiant vis kompleks socialini , kult rini ir psichologini ypatybi , susijusi su lytimi. Ta iau *gimin* jau yra lingvistikos terminas, o tos pa ios srities termin daugiareikšmiškumas vengtinas. Antra vertus, žodis *gimin* dabartin je lietuvi kalboje turi net 5 reikšmes, pirmiausia parodo ryš tarp skirting kart , giminyst s bendrumus. Jo semema „lytis“ t ra antrin , sietina su gramatikos terminu. D l ši priežas i terminas *gimin* nei ly i studijoms, nei sociolingvistikai n ra priimtinas. Žodis *lytis* turi tik 2 reikšmes, kuri pirmoji sietina su vyrišk ir moterišk b tybi apib dinimu. Taigi jos pirmin semema tiesiogiai susijusi su skirtingais biologiniais pradais. Suprantama, žmoni bendruomen je jie papildomi socialiniais, kult riniais ir psichologiniais ypatumais. Terminas *lytis* jau sitvirtino visuomen s moksluose (antropologija, filosofija ir kt.). Sociolingvistikoje (ir apskritai lingvistikoje) kaip terminas žodis *lytis* iki šiol nebuvo vartojamas. Manytume, kad jis geriau atitikt terminams keliamus reikalavimus, pad t susikalb ti vairi sri i mokslininkams bei studijuojan iai jaunuomenei, tod l teiktinas sociolingvistikos studijoms.

Vakar kult ros tyrin jimai atskleid fakt , kad moter kalba yra artimesn standartui negu vyr , t.y. moterys kalba „geriau“ už vyrus, j kalba artimesn standartui – bendrinei kalbai (Trudgill, 2000; Aitchison, 1999; Labov 1990).

Skiriasi vyr ir moter pokalbi strategijos. Moterys vartoja daugiau neapibr žt , netiesiogini frazi , padedan i išvengti tiesioginio teigimo (Aitchison, 1999). Atsakydamos paprast klausim , moterys kartais teigin pateikia pasitikslinan io klausimo forma. Toks kalb jimo b das rodo kalban iojo *bej giškum* , kur galima vertinti kaip pasitik jimo savimi stok , prieštaravimo baim . Kita vertus, tai galima traktuoti kaip paskat pokalbiui t sti, draugiškos ir bendradarbiavimo atmosferos k rim . Tuo tikslu moterys dažniau negu vyrai vartoja pokalb palaikan ias frazes (*mmm, aha, yes*), vadinamas „minimaliais atsakymais“ .

Vyrams, priešingai, nepalaiko moter replikomis ir klausosi tyl dami. Jiems b dingas *išraiškingas* kalbos b das, leidžiantis pirmauti ir vadovauti pokalbiui, t.y. jie m gsta kontroliuoti pokalbio tem , pertraukin ti pašnekov ir reikalauti paaiškinim

Skirtinga ly i pokalbi sandara rodo, kad vyrai ir moterys bendrauja tur dami kitokius tikslus: moterys siekia, kad jas suprast , atjaust , kad išryšk t tarpusavio bendrumas ir užsimegzt ryšys, vyrai nori suteikti ar gauti informacijos, nustatyti hierarchinius santykius (Tannen, 1986).

Taigi vyrams paliekama nat rali teis pirmauti pokalbyje ir primesti savo poži r moterims, o šioms tenka derintis prie pašnekovo. Taip visuomen je susiformuoja tam tikros žodži ar frazi sampratos, nulemtos koki nors socialini privilegij . Pavyzdžiui, fraz *Tu m stai kaip moteris* gali žeisti asmen toje visuomen je, kurioje sigal j s neigiamas moters proto vertinimas, kai tuo tarpu fraz *Tu m stai kaip vyras* suvokiama kaip komplimentas (Džežulskien , 1994).

Literat ra:

Aitchison J., 1999, Linguistics. UK:Hodder Headline;

Džežulskien J., 1994, Kalba ir gimin . – In: Sociolingvistika ir kalbos kult ra. Vilnius: Gimtoji kalba;

Labov W., 1990, The intersection of sex and social class in the course of linguistic change. – In: Language Variation and Change, 2;
Tannen D., 1988, That's not wat I meant!: how conversational style makes breaks your realations with others. New York: Morrow;
Trudgill P., 2000, Sociolinguistics: an Introduction to Language and Society. London:Penguin Books.

G. epaitien